

Kåre Bremer: Installationstal i Aula Magna

Talare

Kåre Bremer
Professor emeritus, f.d. rektor
Stockholms universitet

Datum

19 februari 2004

Plats

Aula Magna, Stockholms
universitet

Omständigheter

Installationstal i Aula Magna när Kåre Bremer utsågs till rektor för Stockholms universitet. Bremer tillträdde efter Gunnel Engwall och var rektor till 2013 då han efterträddes av Astrid Söderberg Widding.

Jag vill börja med att tacka alla för det fantastiskt vänliga välkomnande och mottagande jag fått vid universitetet. Tack för alla blommor, presenter, brev, e-post, gratulationer och lyckönskningar. Några dagar i december, efter styrelsens och regeringens beslut, översteg till och med antalet gratulationsbrev i min e-post-brevlåda antalet reklamerbjudanden. Universitetsstyrelsen hade inför rektorsrekryteringen sammanställt två långa listor, en med rektors tilltänkta egenskaper och kvalifikationer, en med rektors huvudsakliga arbetsuppgifter. Jag måste säga att det är tveksamt om jag verkligen uppfyller alla punkter i kravspecifikationen, och listan på huvuduppgifter är formidabel och krävande. Jag känner att förväntningarna är stora. Det är endast med er medverkan jag kan komma att lyckas. Jag har identifierat två huvudfrågor som jag vill driva. Den ena är utbildningens internationalisering och den andra är forskningens profilering. Båda är viktiga, men jag menar att den om utbildningen bör vi omedelbart ta itu med. Den så kallade Bologna-deklarationen undertecknades år 1999 av 29 länder, däribland Sverige. Bologna-deklarationen är en allmänt hållen text som handlar om tillskapandet av ett European Higher Education Area. Den har kommit att förknippas med en ett år äldre deklaration från Sorbonne-universitetets 800-årsjubileum år 1998, då Frankrike, Italien, Tyskland och Storbritannien förespråkade en högre utbildning i tre cykler enligt den så kallade 3+2+3-modellen. I senare deklarationer från Prag 2001 och Berlin 2003, undertecknade också av Sverige, har innehållet i Bologna-deklarationen preciserats och den handlar dels om ett enhetligt bedömningssystem, dels om ett enhetligt examenssystem i tre nivåer, bachelor, master och doctor. Det finns ännu inget formellt beslut om längden på dessa utbildningar, men en alltmer tydligt framväxande konsensus visar att vi går mot ett system enligt 3+2+3-modellen, kandidat eller bachelor efter 3 år, magister eller master efter ytterligare 2 år och doctor efter ytterligare 3 år. Högskoleverket och

utbildningsdepartementet säger ännu inte att så ska det bli också i Sverige. Utbildningsministern som uttalade sig i frågan vid ett möte med universitetsrektorerna sista veckan i januari hänvisar till den pågående utredningen om forskarutbildningen och till departementets interna översyn av examina i universitetsutbildningen. Dessa utredningar kommer i början av mars och kommer givetvis att bli föremål för en omfattande remissbehandling under våren också vid vårt universitet. Det är dock enligt min bedömning ingen tvekan om att vi står inför en reformering av utbildningen enligt Bologna-processens intentioner. Jag menar att vi på vårt universitet har all anledning att inta en offensiv hållning i denna fråga. Låt oss nu på institutioner och fakulteter ta itu med planeringen av en internationaliserad utbildning enligt Bologna-processens riktlinjer. Jag menar att vi bör reformera grundutbildningen så att den leder fram till en treårig kandidatexamen som kan följas av en magisterexamen efter ytterligare två år. Den senare, magisterexamen, måste vara så konstruerad att det inte råder någon tvekan om att den är jämförbar med en internationell masterexamen, ja att den i själva verket blir en internationell masterexamen. Utbildningen till denna femåriga magisterexamen kan utformas på olika sätt. Vissa kan utformas som yrkesutbildningar som avslutas med en yrkesexamen efter fem år. Andra kan utformas som forskarförberedande utbildningar vilka efter fem år berättigar till en fortsatt treårig doktorsutbildning. Vi behöver inte alls betrakta Bologna-modellen som en bantning av forskarutbildningen till tre år. Jag menar att vi lika gärna kan betrakta den som en möjlighet att bygga ut forskarutbildningen till fem år. Forskarutbildningens kursmoment kan förläggas till en forskarförberedande magisterutbildning. Examensarbetet i magisterutbildningen kan också få utgöra grunden för en publikation i en sammanläggningsavhandling för doktorsexamen. Den treåriga doktorsutbildningen kan då fokuseras på själva avhandlingsarbetet. Vi skulle alltså kunna betrakta forskarutbildningen som bestående av två delar, en tvåårig forskarförberedande magisterutbildning och en treårig avslutande doktorsutbildning. Det återstår många frågor inte minst kring examensformerna. Skall en fyraårig magisterexamen som vi har idag finnas kvar och vad ska hända med licentiatexamen? Min personliga uppfattning är att båda bör avskaffas, inte minst för att undvika förväxling med den internationella master-examen. Vi får avvakta vårens utredningar beträffande detaljerna. Bologna-processen innebär också en övergång till en internationell certifiering av kursinnehållet enligt ett s k European Credit Transfer System, ECTS. Betygssystemet ska också reformeras enligt en sjugradig skala med två underkända och fem godkända betygsnivåer. Det här är redan bekant för många

och infört på ett antal kurser och utbildningar. Det kommer att bli en nödvändighet för alla våra kurser och utbildningar, sannolikt även för doktorsexamen. Mer information om detta kommer sannolikt i vårens utredningar som kommer om några veckor. Jag menar samtidigt att vi inte ska avvakta vårens och höstens utredningar och besked från Högskoleverket och Utbildningsdepartementet i dessa frågor innan vi sätter igång vårt eget arbete. Låt oss genast ute på institutionerna ta itu med utbildningens internationalisering enligt Bologna-processens intentioner. Jag tror att det universitet som blir först med att enligt den internationellt överenskomna Bologna-modellen genomgående införa internationellt certifierade och anpassade kurser och utbildningar har allt att vinna på detta. Det blir en internationell kvalitetsgaranti för våra utbildningar av stort värde för våra studenter och därmed blir det också av stort värde för hela universitetet. Låt oss tillsammans arbeta på att Stockholms universitet blir först med detta i Sverige. Den andra huvudfrågan jag vill tala om är forskningens profilering. Eftersom denna fråga handlar om forskningen, låt mig först kommentera den kommande forskningspropositionen. Vid Högskoleverkets möte med universitetsrektorerna, vilket jag nämnde tidigare, talade utbildningsministern om innehållet i den kommande propositionen. Den skall enligt ministern läggas fram i slutet av detta år. Tyvärr lär vi inte få de nya resurser vi så väl behöver. Sveriges universitets- och högskoleförbund, SUHF, har tillsammans med forskningsfinansiärerna och akademierna i oktober förra året skickat en gemensam skrivelse till regeringen där resursbehoven sammanfattas till 7.5 miljarder kronor. Jag anser att detta är en väl balanserad framställan och framförallt, universitet och forskningsråd står här för första gången enade om hur resurserna ska fördelas. Utbildningsministern däremot avfärdar skrivelsen som en summering av önskemål utan prioritering. Det kan inte bli tal om några 7 miljarder säger ministern. Det är en sarkastiskt avvisande inställning som jag tycker är mycket beklaglig. Svensk forskning och Sverige som kunskapsnation behöver denna förstärkning. Tyvärr tror jag dock att vi får förbereda oss på ett resursläge ungefär som det vi har idag. Enligt utbildningsministern måste – citat – skarpa prioriteringar göras inom befintliga resurser och nya resurser prioriteras mycket hårt och distribueras via forskningsråden – slut citat. Ett nytt honnörsord, eller honnörsbegrepp, är starka forskningsmiljöer. Redan för ett år sedan fick Vetenskapsrådet i uppdrag att redovisa hur rådet avser öka stödet till starka forskningsmiljöer. Utbildningsministern skulle väl aldrig säga detta, men jag tror att en underliggande tanke med ett riktat stöd till starka forskningsmiljöer är

den vällovlige intentionen att dirigera de mycket begränsade forskningsresurserna till den bästa forskningen vid de stora och etablerade universiteten och förhindra en regionalpolitiskt dikterad utspridning över landet. Vi på Stockholms universitet bör välkomna satsningen på starka forskningsmiljöer, för vi har sådana miljöer i rikt mått. Jag vill att vi tar itu med att identifiera och lyfta fram den bästa forskningen vid varje institution och enhet, vid varje fakultet och på universitetet som helhet. Jag vet att nya initiativ kommer från forskningsfinansiärerna, högskoleverket och regeringen i syfte att stärka de bästa forskargrupperna och den bästa forskningen. Forskningsledare, prefekter, dekaner och rektor kommer att ställas inför förslag på riktade satsningar. Då måste vi vara beredda att gemensamt kunna lyfta fram och tala för den bästa verksamheten. Om vi inte kan tydliggöra vår profil och våra styrkeområden, kommer andra med tydligare prioriteringar att ta för sig i framtidens resurstilldelningssystem för forskning. Låt mig nämna ett exempel på vad vi har att vänta. I dagarna kommer ett antal stora forskningsfinansiärer, däribland Vetenskapsrådet, Strategiska stiftelsen och Vinnova, att gå ut med en gemensam annons för stöd till starka forskningsmiljöer de kommande åren. Sammanlagt handlar det om stora belopp, över en miljard. Denna utlysning handlar alltså inte om stöd till ensamma forskare eller forskargrupper. Det handlar om större grupperingar med dokumenterat framstående forskning. Många av er som sitter här ingår i sådana framstående forskningsmiljöer vid Stockholms universitet. Ni måste gå samman och tillsammans planera för hur vi ska hantera dessa nya utmaningar. Överhuvudtaget tror jag vi måste arbeta mer i större grupperingar för att kunna ta hem framtida storsatsningar från externa finansiärer. Jag är själv en varm anhängare av grundforskning, forskningens frihet och vetenskaplig mångfald. Stockholms universitet ska också i fortsättningen vara ett lärosäte där en mångfald av nya forskningsinriktningar ska kunna växa fram. Det som idag är den bästa forskningen och de forskargrupper som idag är mest framstående kommer inte alltid att vara det, det vet vi av erfarenhet. Självklart måste vi på Stockholms universitet bibehålla möjligheterna för nya forskningsinriktningar att växa fram och ta över efter de som nu är de starkaste. Men samtidigt som vi värnar om bredden måste vi vara beredda att lyfta fram det som är bäst idag. Detta handlar inte bara om pengar. Det handlar framförallt om att tydliggöra vår profil, att vi alla är stolta över vår bästa forskning. I viss utsträckning sker detta redan idag. I universitetets budgetunderlag framhålls forskning kring minoriteters kultur, religion och språk, rättsvetenskap av gränsöverskridande natur, forskning rörande IT och dess roll i samhället,

forskning om finansiell ekonomi, om klimat och miljö, molekylära livsvetenskaper, bioinformatik och astrofysik. Jag vill se en sådan profilering tydliggjord och kommunicerad via alla våra informationskanaler, via vårt tryckta informationsmaterial, via våra hemsidor, genom oss själva i våra kontakter med omvärlden. Forskningens profilering handlar naturligtvis också om pengar. Jag vet att det är en känslig fråga. Ska nu våra knappa resurser koncentreras till ett fåtal? Nej, men vi kan inte heller sprida ut alla våra forskningsresurser jämt över hela universitetet. Vi måste vara beredda att satsa på det som är bra för att det ska bli ännu bättre, och stå sig i den allt hårdare konkurrensen om externa resurser. Ibland måste vi ekonomiskt förstärka sviktande forskning som vi av olika skäl måste bibehålla. Men huvudprincipen måste ändå vara att frigjorda resurser i första hand ska gå till den bästa forskningen för att den ska bli ännu bättre. Vi måste också på något sätt – jag vet ännu inte precis hur – skaffa fakultetsledningar och universitetsledning, dvs dekaner och rektor, ett ekonomiskt manöverutrymme för att kunna möta ökade krav på motfinansiering i framtidens resurstilldelningssystem. Profileringsarbetet handlar inte bara om forskningsprofileringen inom universitetet. Det handlar också om Stockholms universitets prioriteringar av såväl forskning som utbildning i jämförelse med andra lärosäten i regionen och i landet som helhet. Med regionen menar jag då inte bara Stockholm utan också Uppsala och Mälardalen. Utbildningsministern och universitetskanslern efterfrågar mer av samordning och samarbete mellan lärosätena i en region. Växjö och Kalmar nämns som föredömen. Där har man koncentrerat hela vetenskapsområden till endera lärosätet. Det kan det naturligtvis inte bli tal om vid Stockholms universitet. Våra fyra fakulteter ska även fortsättningsvis utgöra de fyra grundpelarna i universitetet. Men vi måste vara öppna för att diskutera koncentration av olika ämnen till ett av lärosätena i Stockholm-Uppsala-regionen, i vissa fall till ett lärosäte i landet. Om vi inte tar i denna fråga kommer Högskoleverket eller Utbildningsdepartementet att göra det åt oss, över våra huvuden. Det vill jag inte vara med om. Vi ska själva bestämma. Universitetets självständighet visavi statsmakterna är en huvudprincip, ja också en grundbult i ett fritt kunskapssamhälle. Jag har nu talat om vad jag tycker är två viktiga huvudfrågor för Stockholms universitet, utbildningens internationalisering och forskningens profilering. Det finns naturligtvis en rad andra viktiga frågor. Universitetets mål- och handlingsprogram för åren 2003-2005 innehåller en rad sådana frågor. Fler finns inom ett antal andra handlingsplaner och pågående projekt, för breddad rekrytering, mångfald, likabehandling, vetenskaplighet m m. Det är mycket som

jag gärna skulle vilja kommentera och understryka, men det skulle föra allt för långt att gå igenom allt. Jag ska nämna några frågor, utan någon särskild prioriteringsordning. En handlar om studentinflytandet. Den av Kvalitetsrådet genomförda studentenkäten visar att flertalet studenter önskar ett större inflytande över undervisningens och studiernas upplägg. En annan genomförd undersökning av undervisningstätheten visar stora variationer inte bara mellan utan också inom fakulteterna. Jag tror vi behöver en intensivare dialog med studenterna om formerna för undervisningen. Resurserna räcker bara till en begränsad mängd undervisning. Hur vill studenterna att vi ska använda dessa resurser vid en given kurs eller utbildning, som föreläsningar, lektioner, seminarier, eller handledning? Det är rätt tid att ta itu med detta nu, när vi ändå måste se över universitetsutbildningen i Bologna-processen. Samtidigt tror jag vi måste betona skillnaden mellan skolan och universitetet. Universitetet är inget gymnasium. Vi har långt ifrån samma resurser för mängden undervisning. Universitetsstudier måste bedrivas under eget ansvar och i stor utsträckning genom självstudier. En annan framtidsfråga handlar om vår organisation. Stockholms universitet är ett starkt decentraliserat universitet. Decentralisering är ett honnörsord för universitetet. Samtidigt hör jag många uttrycka önskemål om utökade centrala stödfunktioner och jag har själv nämnt att fakultetsledningar och universitetsledning måste ha ekonomiska möjligheter att i framtiden agera i samspelet med externa finansiärer och andra aktörer. Vi måste också fråga oss om den institutionsorganisation vi har idag är ändamålsenlig. Det finns vinster att hämta genom att samarbeta inom ramen för större institutioner jämfört med att hålla fast vid att det egna ämnet också ska ha sin egen institution. Jag vet det själv av egen erfarenhet. Jag avskaffade själv min egen institution i Uppsala och lät ämnet inordnas i en större institution tillsammans med andra ämnen. Det handlar inte bara om att dela på administrationen. Den utökade kontakten med studenter, doktorander, lärare och forskare från andra ämnen blir en extra stimulans. En egen institution är ingen garant för det egna ämnets ekonomiska välstånd och fortlevnad. Det är styrkan och kvaliteten i verksamheten som säkerställer framtiden för ett ämne, inte den organisatoriska ramen. Det går knappast att undvika att tala om jämställdhet vid ett sådant här tillfälle. Men jag gör det inte enbart för att så ska vara. Jag tycker frågan är viktig och de som känner mig från tidigare verksamheter vet att jag också drivit jämställdhetsarbetet. Det är bland annat på professorsnivån som jag menar att vi måste göra aktiva insatser. Jag tror inte på att andelen kvinnliga professorer snart kommer att växa till jämställdhetsmålet 40 %. Om andelen växer, så gör den det för långsamt. Vi har idag 20 % kvinnliga

professorer vid Stockholms universitet, men siffran är densamma för nytillsatta professorer. Vi behöver insatser för att stödja kvinnliga forskare i deras karriär. Vi behöver också aktivt uppsöka och uppmuntra kvinnor att söka professurer. Vi bör också överväga att utlysa professurer i ämnen med starka kvinnliga kandidater. Jämställdhetsaspekten ska självfallet beaktas vid alla tillsättningar, däremot blir det inga tillsättningar med särskild positiv särbehandling. Jämställdhet i professorskåren har kommit att bli en symbolfråga för universitetens jämställdhetsarbete. Även om det är långt till målet 40 % ligger Stockholms universitet bättre till än andra. Genom aktivt jämställdhetsarbete kanske vi kan bli det universitet som först uppnår detta prestigefyllda mål. Den första fråga jag fick av rekryteringsgruppen för ny rektor gällde Stockholms universitets anseende och status. Jag förstod inte frågan. Det var självklart för mig, både från mitt dåvarande perspektiv från Uppsala universitet och från min position som huvudsekreterare vid Vetenskapsrådet, att Stockholms universitet tillhör de bästa vi har i landet. Efter ett tag gick det upp för mig att rekryteringsgruppen, styrelsen och många vid universitetet är bekymrade för att Stockholms universitet inte är tillräckligt välkänt och kanske inte heller är lika framgångsrikt som till exempel Uppsala, Karolinska eller KTH. Fel, helt fel. Den första frågan om hur välkänt och etablerat vårt universitet är tror jag kan besvaras med att Stockholms universitet på något sätt är en självklarhet. Stockholms universitet, huvudstadsuniversitetet, är per definition, tror jag, hos gemene man helt enkelt huvuduniversitetet eller Universitetet med stort U. Däremot tror jag man kan säga att vårt i och för sig välkända universitet lider av en viss profilöshet. Det måste vi ändra på och det har jag talat om. Vi måste tydliggöra vår profil. Den andra frågan, om kvalitet och framgång i vårt arbete, vet jag att jag kan besvara. Vi tillhör de främsta. Jag vet det genom statistik från Vetenskapsrådet, som ju stöder alla vetenskapsområden. Visserligen har Stockholms universitet proportionellt mindre externa anslag än riksgenomsnittet, men så saknar vi också teknisk och medicinsk fakultet till vilka de allra största externa resurserna finns att hämta. Ser man externfinansieringen i relation till fakulteter är bilden en annan. Ta till exempel Vetenskapsrådets excellenta forskare. Om man ser till antalet excellenta forskare inom varje fakultet, belönade av Vetenskapsrådet den senaste treårsperioden, så ligger Stockholms universitet i topp. Det är ingen tvekan om att vi har en högkvalitativ och framgångsrik verksamhet. Jag har nu varit verksam här i snart tre veckor. Det har varit intensiva, intressanta och roliga dagar. Jag har ambitionen att besöka så många institutioner och enheter som möjligt, att komma ut och se verksamheten. Ledningskansliet, som utgör ett utomordentligt stöd i mitt arbete, har satt ihop en besöksplan. Jag hinner inte

med alla denna termin, knappast ens detta år. Men förr eller senare ska jag komma. Jag ser verkligen fram emot ett fantastiskt spännande och roligt samarbete.

Källa

<div><https://karebremer.wordpress.com/arkiv/rektors-invigningstal-i-aula-magna-2004-02-19/></div>

Källtyp

Digitalt manuskript

Taggar

2000-tal, 2004, Installationstal, Man, Stockholms universitet

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/kare-bremer-installationstal-i-aula-magna>